OVERWINTERING

Mark en Marina vertrekken uit Longyearbyen om naar de baai te varen waar ze zullen overwinteren. Ze hebben er lang naartoe geleefd, maar het is toch even slikken om de bewoonde wereld achter je te laten.

TEKST EN FOTO'S MARK VAN DE WEG

VOOR we naar de overwinteringsbaai kunnen, zal de Jonathan in Longyearbyen de wal op moeten. De schroefas zit nog altijd muurvast in het buitenlager. Met hoogwater sleept Louis ons naar de stalen slee die door een shovel vanaf het strand het water is ingeduwd. Na wat wringen en lieren, krijgen we de Jonathan tussen de staanders. Als hij stevig is vastgesjord, knik ik naar de chauffeur van de shovel. De ketting spant en schokkerig komt de hele zaak in beweging. De mast staat te schudden, Louis kijkt zorgelijk naar de slee die wij vanaf dek niet kunnen zien. Dan beginnen de wielen van de shovel doelloos rond te draaien en komt alles halverwege het strand tot stilstand. Er wordt een tweede shovel bij gehaald. De slee trekt diepe sporen door de kiezels tot we boven de vloedlijn zijn.
De aflosschipper van de Noorderlicht komt uit Nederland met een nieuw lager in zijn bagage. Terwijl ik die monteer, gaat Marina verder met de laatste inkopen, zoals fruit, gedroogde vis en 700 kilo hondenbrokken. Om ze alvast wat te laten wennen aan hun zeemansleven houden we Imjaq en Maaiken, Marina's Groenlandse poolhonden, op de steiger naast de boot. Ze kijken nieuwsgierig toe hoe de Jonathan langzaam wegzakt onder de last van eten en allerhande uitrusting voor de winter. Ski's, schoppen, bijlen, een pikhouweel, hout voor hondenhokken. De witte waterlijn is zelfs door het water niet meer te zien.
Op de kaai schudden we de handen van vrienden. Nu we echt weggaan, zijn de handdrukken ferm, is het oogcontact indringend en zijn de omhelzingen inniger dan ooit. We vinden er steun in om ons eenzame avontuur tegemoet te gaan. Alleen de honden zijn niet erg onder de indruk. In de kuip hebben ze al snel hun eigen stekkie gevonden, Imjaq aan bak- en Maaiken aan stuurboord naast de kajuitingang. In de Isfjord gaat alles nog goed, maar met een stevige wind tegen in de Forlansundet moet Imjaq al snel overgeven. In Selvagen vinden we wat beschutting tegen de wind. Met zijn vieren is er in de Zodiac nauwelijks ruimte om te roeien. Maaiken zakt al op het strand door de achterpoten, maar Imjaq zoekt toch eerst een steen om zijn poot op te lichten. Ze zijn 18 uur bootzindelijk geweest, niet slecht voor echte buitenhonden.

Een klein vrachtschip komt brandstof brengen. Vier vaten winterdiesel, twee vaten kerosine en een vat benzine.

IN HET IJS

Mark van de Weg en Marina van Dijk hadden de droom om met hun boot in te vriezen in een baai bij Spitsbergen. Marina woonde van 1989 tot 1995 in Lapland waar ze werkte als goudsmid. In 1995 bouwde ze een huis in Longyearbyen, de 'hoofdstad' van Spitsbergen. Mark zeilde van 1985 tot 1989 met de Jonathan rond de wereld. Hij bouwde daarna de Jonathan II, waarmee hij tweemaal naar Groenland, naar Spitsbergen en rond IJsland zeilde. In drie jaar tijd bouwde hij de Jonathan III, speciaal voor de overwintering op Spitsbergen.

WAT BEZIELT ONS?

In Ny Alesund zoeken we Geir en Wojtek van het Norsk Polarinstitut op waar we afspraken maken over radiofrequenties. We genieten van de laatste lunch in de kantine en van de laatste warme douche, terwijl de eerste najaarsstorm al over de haven jaagt. Ze kennen hier eigenlijk maar twee seizoenen: zomer en winter. De volgende morgen ligt er 10 centimeter sneeuw op dek, het is begin september. We motoren door de windstille Krossfjord naar de met gletsjerijs gevulde Lillehookfjord. Langzaam slalommen we de laatste mijlen door het steeds dichter wordende ijs naar onze winterbaai. We pompen het midzwaard omhoog om over de drempel te komen.

Het opbergen van voorraden en spullen voor al die maanden is geen sinecure.

Even later gaat het anker neer, voor tien maanden. Hier? Moederziel alleen? Zo lang? Wat bezielt ons? En nu is het nog redelijk weer! De honden staan al in het gangboord om aan de wal te gaan en blij met de afleiding zitten we al snel in de bijboot. De komvormige baai is 5 bij 200 meter met een ingang van 100 meter breed die dwars op de fjord ligt. We kiezen de noordzijde van de baai waar we met laagwater nog 1,5 meter onder het schip hebben. De eerste landvasten zijn snel uitgebracht en lopen rond een paar flinke rotsen. Aan de noordoostelijke oever is geen geschikte rots te vinden. Daar graven we een dodeman in. Een dodeman is in ons geval een stammetje van 1,5 meter dat we diep ingraven, dwars op de trekrichting van de tros. Er moeten dus wel heel wat stenen en aarde gaan schuiven, wil daar beweging in komen. Straks zal de vorst als cement de hele handel nog extra vastzetten. Inmiddels liggen we aan 400 meter lange trossen al in een redelijk web. Nog een tros naar het oosten en een mooringachtig anker naar het zuiden en we zijn klaar voor de najaarsstormen. Voor we daar aan toe komen, draait de wind naar het noordoosten en vult onze baai zich vlot met kleine stukken ijs die van de Lillehookgletsjer afkalven.
We liggen koud twee weken in onze baai, als midden in de nacht de honden

De tocht naar de overwinteringsbaai is af en toe venijnig koud.

1 **Te veel ijs, te weinig ijs, opwaaiend ijs... Er is altijd wat.**

2 **De draaiende schroef van de buitenboordmotor van de aluminium bijboot houdt een wak open. De honden vinden een beetje afleiding geweldig.**

3 **Marina doet een reclame na: 'Alleen als-ie ijs- en ijskoud is.' Het is echter jenever, geen Jägermeister.**

opeens aanslaan. Wij naar buiten, zouden er ijsberen zijn die de honden aan wal lastigvallen? We horen stemmen! Hallucineren we nu al? Aan stuurboord zien we de lichten van een kleine boot die zich met veel gevloek een weg baant door de brokken gletsjerijs. Het is de bemanning van de Polarsyssel. Ze zien het niet zitten om zeven vaten brandstof de baai in te brengen met al dat ijs. Ik wijs schipper Signahamna op een geschikt strand. We schieten snel onze overlevingspakken aan en trekken de Zodiac aan een van de landvasten tussen de schotsen door naar de wal. In drie keer brengt de bemanning vier vaten winterdiesel, twee vaten kerosine en één vat benzine. In het donker staan we nog wat na te kletsen. Een van de bemanningsleden vraagt voor welk wetenschappelijk doel we hier zijn. 'Geen', is het antwoord, 'we zijn hier voor de ervaring, de beleving, de poolnacht en het terugkeren van het licht, het onbekende dat voor ons ligt.' Daarmee vallen wij voor hem in de categorie 'compleet gestoord zonder enige hoop'.

STEEDS EERDER DONKER

De honden liggen afwachtend voor hun hokken, ze weten niet dat we pas met laagwater over het ijs naar de wal kunnen lopen. Maar als ze het rood-witte zuurkoolvaatje met eten zien, gaan ze helemaal uit hun dak. Jankend rukken ze aan hun kettingen, met verwilderde koppen en het schuim op de bek. Over het vastgevroren gletsjerijs kunnen we nu naar de wal lopen, alleen de laatste 15 meter blijven riskant. Door eb en vloed breekt het ijs daar steeds en dus wordt het een soort schotsje springen om aan wal te komen. De eerste keer brengen we alleen de geweren mee. Pas als we wat meer vertrouwen in het ijs hebben, volgen de vatpomp, jerrycans en natuurlijk het hondenvoer. Imjaq rukt als een bezetene aan zijn ketting alsof hij in weken niet heeft gegeten, zijn oren liggen plat tegen zijn zwarte kop. Gisteren vergat Marina de deksel op het vaatje te doen. Imjaq wrong zijn kop in het vaatje en zat direct vast. Hij liep er als een blinde mee in het rond. Voor de honden hebben we twee houten hokken gemaakt, vooral met regen hebben ze nu wat beschutting.

Het is koud voor de tijd van het jaar, -11,5 °Celsius hebben we al gehad. Het gletsjerijs in onze baai vriest steeds verder vast. Eigenlijk moeten we nog een tros en een anker uitbrengen, maar dat

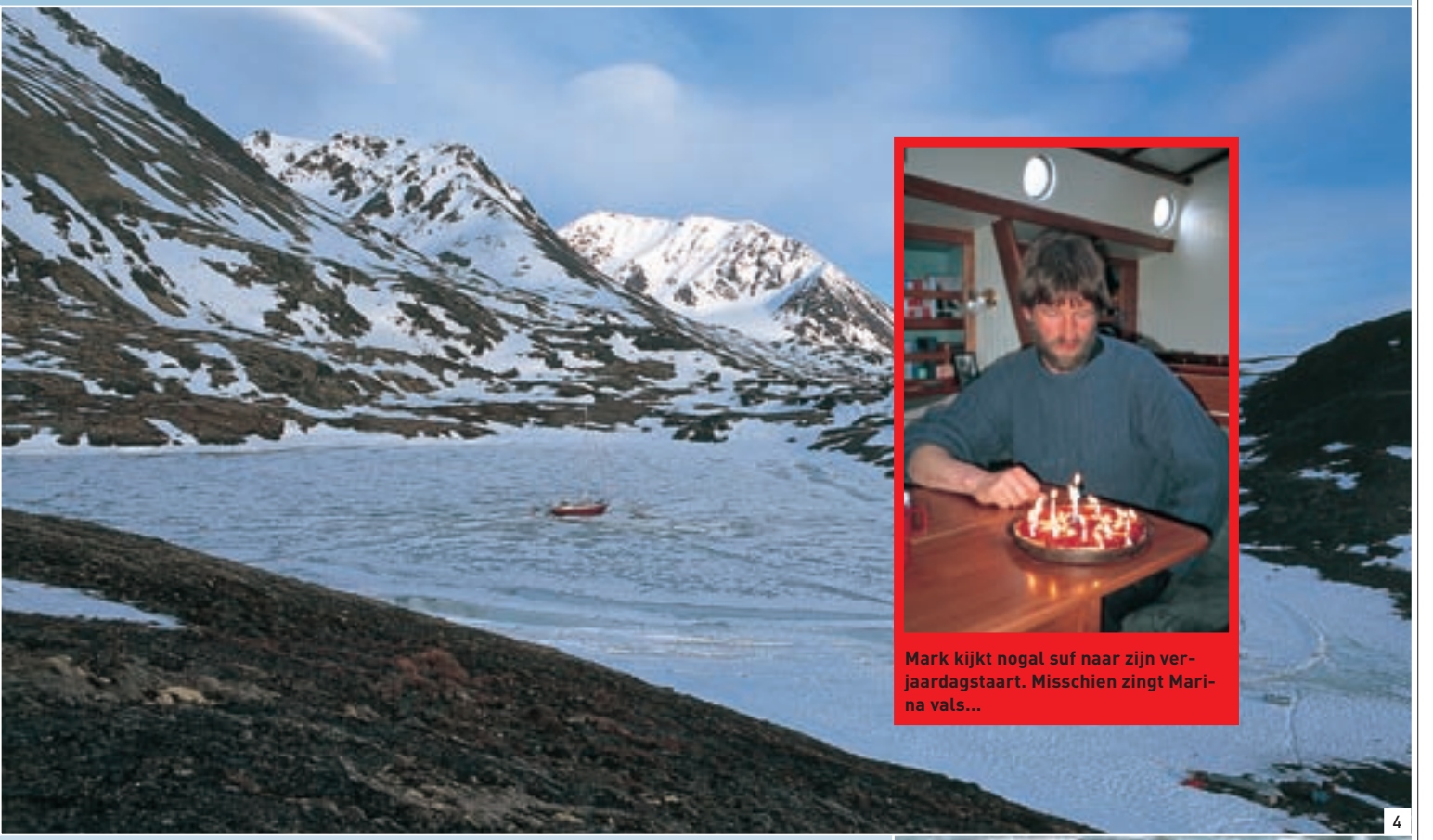

Mark kijkt nogal suf naar zijn verjaardagstaart. Misschien zingt Marina vals...

4

is nu niet te doen. We rekenen erop dat het ijs tijdens een warmere periode nog wel een keer zal smelten. We zijn hier nu bijna vier weken. De eerste tijd was het zelfs midden in de nacht nog volop licht. Nu begint het om half negen langzaam te schemeren, maar pas tweeënhalf uur later is het echt donker. Per dag verliezen we zo een half uur licht en na 25 oktober zal de zon al helemaal niet meer boven de horizon verschijnen. Krap vier maanden is er dan geen zonlicht meer. Eerst buigen de zonnestralen nog wat om de aarde heen en hebben we overdag een soort schemer. Daarna moeten we het van de maan of sterren hebben. Marina heeft dat al vaak meegemaakt, maar voor mij is de langzame overgang naar de poolnacht een nieuw avontuur.

We horen stemmen! Hallucineren we nu al?

HANDEN VOL BLAREN

Aan het koude weer komt een einde als enkele depressies aan de westkant van Spitsbergen naar de pool trekken. Langzaam begint de temperatuur te stijgen en op het ijs staat al snel weer water. Het wordt 6 °Celsius met heel veel regen. De harde zuidwester stuwt de ijsplaat met het schip in het midden tegen de noordoostkant van de baai, waar hij op het tij en de lichte deining breekt. Het zeewaterijs tussen de gletsjerbrokken is een stuk zachter en begeeft het al snel. Die mooie ijsplaat waarin we zo vast leken te liggen, wil de baai uit. Met elke vloed waaien er schotsen de fjord op, met eb komt alles weer tot rust. Over de zware achtertros kan een hele familie koorddansers met droge voeten naar de wal. De overmaatse kikkers zijn gelukkig aan het schip gelast, maar wat zal er eerst gaan, de tros of het rotsblok? We willen het niet weten en beginnen met de tuktuk vanaf het achterdek het zachtere ijs tussen gletsjerbrokken kapot te steken. Onze tuktuk is een bijlkop aan een aluminium paal van 2,5 meter. De ijsbrokken breken af en schuiven langs het schip. Even hangt de tros door, maar de wind duwt het ijs weer tegen het roer en romp. De tros spant weer

5

6

4 **Daar, in de verte, ligt de Jonathan vastgevroren.**

5 en 6 **Mark bouwt een hondenhok. Kou en sneeuw kan de poolhonden niet deren, maar regen vinden ze erg vervelend. Imjaq en Maaiken wachten braaf af.**

1 **Imjaq en Maaiken, Marina's Groenlandse poolhonden, op wacht bij de Jonathan.**

De hele wereld is niet alleen bevroren, maar lijkt vastgezet in de tijd

op en we beginnen opnieuw. De hoge temperatuur, de regen en de wind nemen toe. We kunnen alleen maar doorgaan. Stoppen betekent onvermijdelijk een landing op het strand. Tijdens de eb kunnen we een paar uur pitten. Nu het ijs steeds meer ruimte krijgt, begint het er echt om te spannen. We lossen elkaar elk kwartier op het achterdek af. Kunnen we even naar binnen voor een snelle hap of koffie en zijn we uit de regen. Dan komt het ijs ook tijdens eb niet meer tot rust. Het enige lichtpuntje is dat aan loef open water in zicht komt. Met elke schots die gorgelend langs de romp schuift, komt de ijsrand iets dichterbij. Een wel erg groot stuk gletsjerijs komt dwars achter het roer te liggen en we krijgen het maar niet weg. De enige oplossing is er dwars doorheen hakken, maar het is zoveel harder dan het zoutwaterijs. De schemer zet in zonder enige hoop op een snelle verbetering. Met de hoofdlampen op hakken we mechanisch door. Eerst laten we elkaar nog de verse blaren op onze weke handen zien en klagen we over pijnlijke ellebogen en spieren. Later hebben we zelfs daar de puf niet meer voor. Marina komt me aflossen. Nog een meter of twaalf tot de ijsrand, oftewel nog een uur of vier. Binnen, uit de regen en wind die inmiddels met een dikke 8 beaufort waait, zit ik aan een kop koffie. Aan het geluid van het ijs dat langs de romp schuurt, hoor ik dat Marina nu wel erg hard gaat. Al maar sneller lijkt het ijs voorbij te komen. Buiten staat een breed lachende Marina naar het laatste beetje ijs te kijken dat achter het schip spontaan breekt en voorbij schuift.

De volgende ochtend lijkt alles slechts een boze droom. De baai is ijsvrij, de zon schijnt en de wind is nog maar een briesje. Nu kunnen we het schip keren en extra ankers uitbrengen. Toch maar liever met de boeg naar het zuidwesten, zodat we een volgende keer de motor kunnen gebruiken om de trossen te ontlasten. Het uitbrengen van Lindy's anker vraagt wat overleg. Het ding bestaat uit een olievat dat aan de bovenkant is opengesneden, zodat we hem kunnen vullen met stenen. Aan de onderkant steken drie grote veerbladen van een vrachtwagen dwars door de bodem als een enorme zespuntige waaier. We zijn een ochtend bezig met het vullen van het vat. Na iedere lading stenen komt de Jonathan verder vooroover te liggen. Op de motor varen we naar de ankerplek die we eerder met een boeitje gemarkeerd hebben. Eerst gaat het zware boeganker erin dat we op de motor vasttrekken. Daarna gaan we terug om het vat aan de ketting te koppelen en net naast het anker te laten zakken. Dan alle landlijnen weer vast. We liggen nu in een enorm web van vijf landlijnen en het dubbele anker. Meer kan ik niet verzinnen.

DOOR HET IJS GEZAKT!

Het leven aan boord begint wat regelmaat te krijgen. De boot is nog altijd erg vol en dus zijn we uren bezig met verplaatsen van materiaal en eten. Marina's werkplaats krijgt langzaam vorm, al moet ze de ruimte nog delen met pakken koffie, blikvoer en reserveonderdelen. Al het eten wordt nu op vorstbestendigheid opgeborgen. We laten in de kuip wat zaken bevriezen om te zien wat er gebeurt. Jam, pindakaas en sinaasappelsap gaan goed, maar mayonaise ziet er na het ontdooien wel heel vreemd uit.

De baai is maar korte tijd ijsvrij. Het dubbele anker ligt er nog maar net in of de hele baai is alweer bevroren, maar overal hoor je nog water stromen. Naar de kant gaan, is nu weer hard werken, in de aluminium bijboot trekken we onszelf langs een van de landvasten voort.

Imjaq wil geen natte voeten.

2

Elke dag gaan we er minstens twee keer op uit. Afhankelijk van het weer en het zicht maken we langere tochten in de omgeving. De honden lopen nog altijd los en struinen meestal rond de vloedlijn. Bij de ingang van de baai loopt Maaiken tussen het losse gletsjerijs. Als we haar roepen, neemt ze een kortere weg en zakt ze langzaam weg tussen de schotsen. Ze probeert weer op het ijs te komen, maar het lukt niet. Wij kunnen niets uitrichten en staan er lullig en onzeker bij te kijken. Als zij er al doorheen gaat, hoeven wij het al helemaal niet te proberen. Maaiken zwemt een stukje naar links waar ze houvast krijgt en zich met haar nagels op het ijs trekt. Ze schudt zich een paar keer flink uit en lijkt het hele voorval snel te zijn vergeten.
Voor 17 december heeft de dominee zijn kerstbezoek aan ons gepland. We zijn er nogal druk mee. Niet alleen wil Marina een serie sieraden meegeven voor de winkel, maar er moet ook veel post klaar zijn. Een bezoek is voor ons sowieso een hele gebeurtenis. We leven erg in ons eigen wereldje, ook al luisteren we soms naar de wereldomroep. Twee uur eerder dan verwacht horen we de heli aankomen. Snel in de kleren en naar buiten. De donkere stille baai vult zich met mechanisch geweld en flikkerende lichten. Ze konden vanwege de sneeuwbuien niet landen bij een pelsjager en zijn maar direct naar ons doorgevlogen. Ineens zit de kajuit vol met de bemanning van de heli en de dominee uit Longyearbyen. Het is heel gezellig, de dominee houdt een kort verhaal en er wordt wat in het Noors gezongen. Na ruim een uur gaan ze weer naar de bewoonde wereld.

HET LICHT KOMT TERUG

21 december is de dag van de zonnewende. Niet dat we er iets van merken, maar vanaf nu is de zon op zijn weg terug naar het noorden. Hiervóór telden we de dagen tot de zonnewende, nu tellen we naar terugkomen van het licht. Vanaf de zonnewende ga je hopen op het voorjaar waarin het dierenleven terugkomt. Dan volgt na de donkere winter de lichte winter van het voorjaar.
Op een windstille, koude nacht loop ik nog wat door de baai. Zittend op een rots zie ik licht door de patrijspoorten schijnen. Op het gescharrel van de honden na gebeurt er niets. De hele wereld is niet alleen bevroren, maar lijkt vastgezet in de tijd. Er is geen verandering, geen beweging en het is ongehoord stil. Tevreden geniet ik van de verlatenheid. Dan komt de lucht tot leven, de sterren verbleken bij de sluiers van het noorderlicht. Van alle kanten komen de lichtgroene windveren van het licht. De beweeglijke banen spelen een dynamisch spel boven onze baai en komen er samen in een punt. Waar alles samenkomt, verdwijnt het licht. Mijn gedachten gaan over in rillingen van de kou. Ik roep de honden, we gaan terug naar de boot waar de olielamp is uitgegaan.

3

4

2 **De pulka uittesten.**

3 **Een lekker plekje, maar Imjaq wordt vreselijk zeeziek.**

4 **Als een spin in het web, met talloze lijnen naar de wal, ligt de Jonathan in de baai.**